

Zdeněk Nouza: Miloslav Kabeláč. Tvůrčí profil skladatele

Petr Zvěřina

Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 2010, 541 str.

Miloslava Kabeláče můžeme bez obav označit za jednoho z nejvýznamnějších českých skladatelů 20. století. Recenzovaná kniha Zdeňka Nouzy je vůbec první monografií o tomto výjimečném umělci a člověku, což je fakt do velké míry pro autora zavazující. Jeho text se stává na dlouhou dobu výchozí literaturou pro další studium a reflexi Kabeláčovy hudby. Myslím, že Nouza měl tuto zodpovědnost na zřeteli a kniha bude plnit naznačenou úlohu velmi dobře. Odráží se v ní autorova fundovanost a podrobná znalost skladatelovy osobnosti a díla.

Monografie obsahuje čtrnáct kapitol a myslím, že ji můžeme bez problémů rozdělit na tři samostatnější oddíly: 1. biografie Miloslava Kabeláče (kapitoly 1–7), 2. kompozičně technologické aspekty jeho tvorby a s nimi spojené analýzy vybraných skladeb (kapitoly 8–10, 12), 3. autentické Kabeláčovy texty a interview, výběr z jeho korespondence (kapitoly 13–14, osobně sem řadím i kapitolu 11, *Kabeláč – učitel kompozice*, která obsahuje především vzpomínky jeho žáků a skladatelovy názory týkající se kompoziční práce). Toto rozdělení není nikde v knize explicitně uvedeno, ovšem čtenář jej lehce vytuší. Důležitým doplňkem celého spisu je pečlivě vypracovaný seznam

skladeb Miloslava Kabeláče. Zbytečným nešvarem, který musím autorovi na tomto místě vytknout, je nepřilíš dobrá struktura a stylizace textu, působí někdy až zmateným dojmem. Nouza na můj vkus také až příliš rychle přeskakuje od jedné myšlenky ke druhé, uvedené informace působí „nahuštěným“ dojmem a v průběhu různých kapitol se leckdy opakují. Tyto tendence se bohužel vyskytují i v analytičtěji pojatých částech knihy a čtenář může tápat. To musím označit jako mínus celé monografie.

Co se týče zpracování skladatelova životního příběhu, oceňuji autorovu snahu o zasazení jeho života a tvorby do širších historických souvislostí. Dovídáme se mnohé o dobovém hudebním světě a osobnostech, s nimiž přišel skladatel do styku a které na něj měly vliv. Informace obsažené v této partii jsou velmi detailní a objektivní. Kabeláčův život byl prostoupen mnoha nelehkými okolnostmi, které mu komplikovaly tvorbu a často znesnadňovaly provozování jeho skladeb. Nouza se v těchto a v dalších případech snaží o přesné vykreslení situace a nepodsouvá čtenáři žádné domnělé závěry. Zejména prostřednictvím úryvků a citací z korespondence nás nechává utvořit si vlastní názor na situaci.

Miloslav Kabeláč se velmi zajímal o nové, moderní hudební podněty. Taktéž se

nikterak netajil svým intenzivním zájmem o mimoevropskou hudbu. Nouza tyto skutečnosti reflektuje především v rámci samostatných kapitol – *Bicí nástroje v tvorbě M. Kabeláče, Elektroakustická kompozice, Styl a kompoziční technika, Nové způsoby notace*. Správně akcentuje to, že Kabeláč o svých inspiračních zdrojích důkladně přemýšlel (to je patrné i z vlastních Kabeláčových textů a interview), osobitě je modifikoval a používal je takovým způsobem, který má vždy spojitost s hudební logikou konkrétního díla, či ji dokonce vymezuje. Často se mluví o nezvyklé notaci pozdějších Kabeláčových skladeb, ta má však svůj oprávněný smysl (což je v monografii dobře vysvětleno) a je nutné ji respektovat. Zhruba stostránková kapitola *Styl a kompoziční technika* představuje souhrn hlavních Kabeláčových kompozičních postupů, v mnohém je však nešťastně řešena. Paradoxně zde není problémem kvalita uvedených informací, ale spíše nakládání s nimi a jejich výsledná prezentace. Nouza tím tak zbytečně devaluje svoje (nepochybují o tom, že velmi pracné!) analytické snažení.

Kabeláčově koncepci a práci s umělými tónorody je v kapitole věnováno hodně místa, avšak způsob autorova rozboru mi připadá přinejmenším sporný. Nouza se ve většině případů zaměřuje pouze na popis způsobů práce s nimi (např. kdy a jak se ve skladbě objeví transpozice či račí postup umělého tónorodu) a demonstuje jejich použití na několika skladatelových dílech. Ačkoliv je vysledování těchto postupů prací nesnadnou a vyžaduje hodně trpělivosti, výsledné analýzy jsou podle mého názoru pouze deskriptivní, nejdou

do hloubky. Obdobným způsobem je prezentován i tzv. intervalový princip. Dozvíme se tedy, jakým způsobem pracuje skladatel s umělými tónorody či s intervalovým principem, ale uniká nám smysl tohoto počínání např. v souvislosti s celkovou výstavbou díla. Nouzovým analýzám v tomto směru mnohdy chybí potřebný nadhled a přesah.

Pokud k tomuto faktu přičteme zmíněnou rozpačitou organizaci textu, může být nakonec pro čtenáře těžké rozpoznat, co je a není relevantní pro pochopení skladatelovy kompoziční techniky. Kabeláčova díla se vyznačují racionalitou, pevným a hudebně logickým řádem, tím pádem se pro analytika otevírá mnoho možností, jak trefně postihnout určité skladatelovy postupy, přehledně je schematizovat a předložit čtenáři ve srozumitelné formě. V závěru kapitoly jsou uvedeny názory několika skladatelů na Kabeláčovu tvorbu. Opět musím říci, že to jsou údaje cenné, ovšem váhal bych, jestli je zařadit právě do této analytické části textu. Úsek mohl být rozšířen na samostatnou kapitolu a pojat obecněji.

Důležitou partií celé knihy je zhruba dvěstěstránkový výběr ze skladatelových interviewů, textů a korespondence. Odkrývá se nám tak vzácná možnost poznat blíže autentické Kabeláčovy názory, které jsou Nouzou dobře opoznámkované. Logicky se autor např. při líčení nějaké události ze skladatelova života odkazuje na dále uvedenou skladatelovu korespondenci či autorový text. Snaha o propojenost textu je dobře myšlená a funguje, princip však mohl být ještě dotažen. Možná by bylo lépe, kdyby se autor při psaní textu jednotlivých kapitol více přidržel mnou naznačeného dělení

knihy a na tomto podkladě lépe diferencoval předkládané informace. Ty jsou mnohdy zbytečně míchány dohromady. Například v životopisných partiích by se měl Nouza podle mého názoru omezit na obecné informace o dílech a podrobnější analytickou sondu řešit v samostatné kapitole. Na tyto rozbory by v textu mohl jednoduše odkázat poznámkou. Tak by mohl čtenáři představit skladby více do hloubky a nezatěžovat se při analýze údaji, které se přímo netýkají hudební struktury díla. Naznačený postup by podle mého názoru výrazně odlehčil a zprůhlednil některé kapitoly.

Zděněk Nouza vytvořil působivou a hodnotnou monografii, která pomůže mnoha zájemcům lépe proniknout do skladatelského díla Miloslava Kabeláče. Textu neschází značná informativní hodnota, ovšem způsob podání se mi často nezdá dobře řešený. Kritizoval jsem Nouzův analytický přístup. Tato kritika je myšlena obdobně, nevytýkám autorovi hodnotu uvedených údajů, ale metodu jejich zpracování a prezentace. I přes veškeré výtky však monografii čtenářům vřele doporučuji a myslím, že ji v mnohém dokonce můžeme pokládat za stěžejní knihu.